

Bibliotheek van het federaal Parlement
Draagmoederschap
dossier nr. 99 – 28.09.2005

Deze elektronische versie maakt het mogelijk alle documenten van de papieren versie te raadplegen, die in elektronische vorm bestaan. Dit laatste is niet het geval voor bepaalde artikels van doctrine, die enkel in de papieren versie beschikbaar zijn. Deze papieren versie is voorbehouden aan de leden en de diensten van het federale Parlement.

Alle elektronische adressen waren toegankelijk op de datum van verschijning van het dossier.

Het is echter altijd mogelijk dat bepaalde adressen worden afgeschaft of veranderd.

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	2
BELGIË	10
Wetgeving.....	10
Parlementaire documenten.....	10
Rechtsleer.....	11
Verslag.....	11
FRANKRIJK	12
Wetgeving.....	12
Rechtspraak.....	12
NEDERLAND	13
Wetgeving.....	13
Parlementaire documenten – Vragen en antwoorden.....	13
Rechtsleer.....	13
GROOT-BRITTANNIË	14
Wetgeving.....	14
Code of practice (6 th edition) - uittreksels.....	14
Verslagen.....	14
DUITSLAND	15
Wetgeving.....	15
ITALIË	16
Wetgeving.....	16
Interessante links.....	16
SPANJE	17
Wetgeving.....	17
Wetsontwerpen - Wetsvoorstellen.....	17
Rechtsleer.....	17
VERGELIJKEND RECHT	18

Bibliotheek van het federaal Parlement

Draagmoederschap

dossier nr. 99 – 28.09.2005

INLEIDING

In België bestaat er geen specifieke regeling noch een wettelijk verbod voor wat betreft de praktijk van het draagmoederschap. Het gros van de rechtsleer gaat er evenwel van uit dat een dergelijk contract gemeenrechtelijk geen enkele juridische waarde heeft. Het is immers nietig omwille van het beginsel van de onbeschikbaarheid van het menselijk lichaam, dat niet verhandeld mag worden en niet het voorwerp van een overeenkomst mag uitmaken (artikel 1128 van het Burgerlijk Wetboek). Bovendien verzet het beginsel van de onbeschikbaarheid van de staat der personen zich tegen een contractuele wijziging van de afstammingsbanden, die van openbare orde zijn. Een overeenkomst waarbij afgesproken wordt dat een vrouw een kind zal dragen voor een derde heeft bijgevolg een onwettig voorwerp en een onwettige oorzaak. Het gevolg van de nietigheid van dit type overeenkomst is dat er geen enkele gedwongen uitvoering van de verplichtingen geëist zal kunnen worden, of het nu gaat over een vordering om de wensouders hun verplichtingen te laten nakomen of om de draagmoeder ertoe te verplichten het kind af te staan.

Ook al is het op juridisch vlak niet georganiseerd, zwangerschap ten behoeve van derden komt in de praktijk - zij het op kleine schaal - wel degelijk voor in België. De bepalingen van het Burgerlijk Wetboek inzake afstamming vormen in het grootste deel van de gevallen een obstakel voor de overdracht van de ouderlijke rechten. Voor wat de afstamming langs moederszijde betreft, voorziet artikel 312 immers dat de vrouw die het kind gebaard heeft en die verplicht vermeld wordt in de akte van de burgerlijke stand, de wettelijke moeder van het kind is. Volgens de huidige stand van het recht is het nagenoeg onmogelijk voor een wensmoeder om de afstamming vast te stellen, zelfs wanneer zij genetisch de moeder van het kind is. Voor wat de afstamming langs vaderszijde betreft hangt alles af van de burgerlijke stand van de draagmoeder. Indien deze laatste gehuwd is, geldt krachtens artikel 315 van het Burgerlijk Wetboek het vermoeden dat haar echtgenoot de vader van het kind is. Bovendien bepaalt artikel 318§4 van het Burgerlijk Wetboek dat hij het vaderschap niet kan betwisten indien hij ingestemd heeft met de kunstmatige inseminatie of met een andere handeling die de voortplanting als doel heeft. Wanneer de draagmoeder niet gehuwd is, kan de wensvader een vordering tot erkenning van het vaderschap indienen volgens de voorwaarden voorzien in artikel 319 van het Burgerlijk Wetboek. Omwille van de moeilijk vast te stellen afstamming nemen wensouders meestal hun toevlucht tot de volle adoptie. Deze is slechts mogelijk wanneer het kind minstens twee maanden oud is en vereist het akkoord van de draagmoeder.

Het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek heeft op 5 juli 2004 een advies gegeven over de wenselijkheid van een wettelijke reglementering inzake zwangerschap ten behoeve van derden. Een aantal leden hebben zich uitgesproken voor een wettelijk verbod op elke vorm van commercialisering van deze praktijk. Het Comité was van oordeel dat zwangerschap voor een ander in bepaalde gevallen ethisch gerechtvaardigd kan zijn en drong aan op het belang van het sluiten van duidelijke overeenkomsten tussen partijen maar haar leden bleven verdeeld over de vraag met betrekking tot de dwingende aard van deze overeenkomsten. Sommige vinden dat de vrouw die afstand heeft gedaan van haar kind als een verantwoordelijke persoon beschouwd moet worden terwijl voor anderen de emotionele aard van de zwangerschap en van de bevalling verhinderen om aan de instemming van de

Bibliotheek van het federaal Parlement

Draagmoederschap

dossier nr. 99 – 28.09.2005

draagmoeder een absolute waarde toe te kennen. Het Comité heeft concrete aanbevelingen opgesteld inzake een kaderreglement voor pre-adoptie (een overeenkomst waarbij de draagmoeder zich bereid verklaart om de zwangerschap op zich te nemen ten voordele van de wensouders) en met betrekking tot een controle van deze praktijk die beperkt moet worden tot strikt medische indicaties. Het heeft tevens voorgesteld om een federale evaluatie- en controlecommissie op te richten.

De werkgroep 'Bioethiek' van de Commissie Sociale Zaken van de Senaat heeft verschillende hoorzittingen gehouden met betrekking tot de problematiek van de draagmoeders. Er zijn op dit ogenblik overigens verscheidene wetsvoorstellen hangende. Over het algemeen sluiten al deze wetsvoorstellen een commercialisering van deze praktijk uit. Verder gaan de voorstellen van een absoluut verbod met strafrechtelijke sancties voor de interveniërenden (dokters en tussenpersonen) tot een toegelaten praktijk onder strikte voorwaarden. Eén van de ideeën bestaat er in om de overeenkomst die werd afgesloten tussen de wensouders en de draagmoeder te beschouwen als een verklaring van pre-adoptie. Sommige voorstellen voorzien ook om een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek te wijzigen teneinde de vaststelling van de afstamming te vereenvoudigen.

Artikel 16-7 van het Franse Burgerlijk Wetboek, dat werd ingevoegd door de wet n° 94-653 van 29/07/1994 met betrekking tot de eerbiediging van het menselijk lichaam, bepaalt dat elke overeenkomst die betrekking heeft op de voortplanting of op het dragen van een kind voor andermans rekening, nietig is. Deze nietigheid, die van openbare orde is, berust op het beginsel van de onbeschikbaarheid van het menselijk lichaam, beginsel krachtens hetwelk het lichaam geen zaak is die verhandeld kan worden, en bijgevolg ook niet het voorwerp van een overeenkomst kan uitmaken (art. 1128 van het Burgerlijk Wetboek).

In werkelijkheid werd dit beginsel van onbeschikbaarheid van het menselijk lichaam afgezwakt door de wet n° 94-654 van 29/07/1994 met betrekking tot de schenking en het gebruik van elementen en producten van het menselijk lichaam, de medische bijstand bij de voortplanting en de prenatale diagnose. Deze wet staat immers de schenking van eicellen, sperma, en in één bepaald geval zelfs van een embryo, toe. Ze laat dus de verwekking voor een derde toe. Artikel 16-7 van het Burgerlijk Wetboek heeft bijgevolg enkel betrekking op het dragen van een kind voor een derde.

Zodoende is elk contract waarbij een vrouw zich ertoe verbindt, zelfs kosteloos (een kind te laten verwekken) en een kind voor iemand anders te dragen, nietig.

Het dragen van een kind ten behoeve van een derde kan bovendien krachtens artikel 227-12 van het Franse Strafwetboek een strafrechtelijk misdrijf uitmaken.

Bijgevolg zal de inschrijving in de registers van de Franse burgerlijk stand van de geboorteakte van een kind dat in het buitenland geboren werd ingevolge een overeenkomst met een draagmoeder, in principe aan de ouders geweigerd worden. Indien de akte toch ingeschreven zou worden, zou dit een schending uitmaken van het beginsel van de onbeschikbaarheid van de staat der personen omdat de staat van het kind niet overeen zou komen met zijn werkelijke afstamming. Volgens het Franse recht wordt de wettelijke moeder immers bepaald door de bevalling en niet door de genetische afkomst. Enkel de vrouw die bevallen is, kan dus ingeschreven worden in de registers van de burgerlijke stand. Het veinzen of het verzwijgen van het hebben van een kind wordt overigens strafrechtelijk gesanctioneerd (artikel 227-13 van het Strafwetboek).

Bibliotheek van het federaal Parlement

Draagmoederschap

dossier nr. 99 – 28.09.2005

De inschrijving zou ook een inbreuk betekenen op artikel 311-9 van het Burgerlijk Wetboek, krachtens hetwelk de draagmoeder niet bij voorbaat afstand kan doen van haar rechten als moeder van het kind. Indien de inschrijving alsnog zou gebeuren, dan zou in de geboortakte de vermelding van de erkenning door de moeder van een kind dat geboren werd uit een draagmoeder betwist kunnen worden door het openbaar ministerie, indien er in de akte aanwijzingen zouden zijn dat de opgegeven afstamming onwaarschijnlijk is (artikel 339 van het Burgerlijk Wetboek).

De beginselen van onbeschikbaarheid van het menselijk lichaam en van de staat der personen werden vastgesteld door het Hof van Cassatie in haar basisarresten van 1989 en 1991. Op basis van deze beginselen heeft het Hof de zwangerschap voor rekening van een derde veroordeeld en de verenigingen die steriele koppels en draagmoeders met elkaar in contact brengen, nietig verklaard. Deze verenigingen kunnen vervolgd worden op basis van artikel 227-14 van het Strafwetboek. Het Hof heeft ook de adoptie veroordeeld, oordelend dat deze als 'laatste stap van een geheel proces, dat beoogt het voor een koppel mogelijk te maken om een kind in haar midden op te nemen dat verwekt wordt in uitvoering van een contract ertoe strekkende de moeder het kind bij de geboorte achter te laten, een ontsparing van de instelling van de adoptie uitmaakt'. Het Hof heeft zodoende de arresten van de hoven van beroep vernietigd die, teneinde de volle adoptie van een kind geboren uit een draagmoeder te kunnen uitspreken, in aanmerking namen dat de adoptie in het belang van het kind was, omdat het sedert vele jaren, soms reeds vanaf de geboorte, opgenomen en opgevoed was door het gezin van de adoptant.

Sommige auteurs hebben kritiek op de rechtspraak van het Hof van Cassatie omdat zij gebaseerd is op principes die niet bestaan : het Franse recht heeft inderdaad enerzijds de schenking van organen en van produkten van het menselijk lichaam toegestaan (eicellen, sperma, en zelfs embryo's) en anderzijds wijzigingen aan de staat der personen mogelijk gemaakt (bv. in het geval van transseksualiteit). Om een grotere coherentie te verkrijgen in de sector van de medisch begeleide voortplanting wordt er dan ook voorgesteld om de zwangerschap voor rekening van een derde juridisch te omkaderen en hierbij rekening te houden met het belang van het koppel met ouderschapsplannen, de draagmoeder en het kind. Er wordt op gewezen dat het dragen van een kind door een andere vrouw dan de sociale en juridische moeder voor het kind niet zoveel moreel lijden met zich mee zou brengen als de anonieme schenking van eicellen, sperma of zelfs een embryo, waarbij elke zoektocht naar de genetische afkomst onmogelijk is.

In Nederland wordt het begrip 'draagmoeder' gedefinieerd in art. 151b van het Wetboek van Strafrecht. Samen met art. 151c beoogt dit artikel de strafbaarstelling van commercieel draagmoederschap, waarbij het in hoofdzaak gaat om activiteiten van bemiddeling of het openbaar maken van vragen naar en aanbiedingen van draagmoederschap.

Ideëel draagmoederschap, waarbij een vrouw zich om altruïstische motieven opwerpt als draagmoeder is wel toegelaten.

Verder kan een onderscheid worden gemaakt tussen laagtechnologisch en hoogtechnologisch draagmoederschap. Bij laagtechnologisch draagmoederschap wordt de eikel van de draagmoeder bevrucht met zaad van de wensvader. Bij hoogtechnologisch

Bibliotheek van het federaal Parlement

Draagmoederschap

dossier nr. 99 – 28.09.2005

draagmoederschap worden de eicel van de wensmoeder en het zaad van de wensvader na in vitro-bevruchting ingeplant bij de draagmoeder.

In het Planningsbesluit in-vitrofertilisatie wordt gesteld dat toepassing van in-vitrofertilisatie in combinatie met draagmoederschap gebeurt volgens in het protocol gestelde regels die in overeenstemming dienen te zijn met de richtlijn 'Hoogtechnologisch draagmoederschap' van de Nederlandse Vereniging voor Obstetrie en Gynaecologie. Ook dienen in het protocol aanvullende regels te worden gesteld m.b.t. de voorlichting aan de partners en de draagmoeders over de gevolgen van de keuze voor draagmoederschap.

Uit de richtlijn blijkt dat hoogtechnologisch draagmoederschap slechts onder strikte voorwaarden wordt toegestaan. Als algemeen principe geldt dat draagmoederschap enkel in overweging wordt genomen als er voor het krijgen van een eigen kind geen enkele andere optie (meer) mogelijk is. Verder moet medische, psychologische en juridische counseling integraal deel uitmaken van de behandeling en dient bij voorkeur de nodige aandacht besteed aan de follow-up van alle betrokkenen.

In 2004 werd het landelijke intake- en expertisecentrum voor hoogtechnologisch draagmoederschap gesloten. Toen bleken er immers geen IVF-klinieken meer bereid mee te werken aan hoogtechnologisch draagmoederschap. Hoogtechnologisch draagmoederschap is derhalve in de praktijk in Nederland niet meer mogelijk.

Op vragen hierover in de II° Kamer, antwoordde de bevoegde minister dat het Nederlandse beleid hoogtechnologisch draagmoederschap beschouwt als een vorm van hulpverlening die met terughoudendheid moet worden benaderd. De wettelijke belemmeringen voor de behandeling zijn weggenomen, maar een leidende rol van de overheid past niet in een terughoudende opstelling. Het is aan de ziekenhuizen zelf te beslissen of ze ingaan op een verzoek mee te werken aan IVF en draagmoederschap.

Een ander aspect van de problematiek rond het draagmoederschap is de vraag naar de geldigheid van de contracten die partijen in dit verband aangaan. Dergelijke overeenkomsten kunnen civielrechtelijk (gedeeltelijk) rechtskracht missen wegens strijd met de openbare orde of de goede zeden.

Tenslotte is er nog de afstammingsproblematiek. Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek besteedt geen specifieke aandacht aan het draagmoederschap. Dit betekent dat, juridisch gezien, de draagmoeder de moeder is van het kind en haar eventuele echtgenoot de vader. Wil men komen tot andere afstammingsverhoudingen, dan moeten verschillende juridische stappen worden gezet. Men is daarbij aangewezen op de algemene regels inzake adoptie, ontheffing van de draagmoeder en haar eventuele echtgenoot uit het ouderlijk gezag, of ontkenning van het vaderschap door de echtgenoot van de draagmoeder en erkenning door de wensvader. Er zijn hoe dan ook verschillende juridische procedures nodig, waarvan de uitkomst niet altijd zeker is.

In Groot-Brittannië zijn de belangrijkste bepalingen inzake draagmoederschap opgenomen in de 'Surrogacy Arrangements Act 1985' en de 'Human Fertilisation and Embryology Act 1990'. De wet uit 1985 wil vooral het commerciële aspect van draagmoederschap bestrijden door elk individu of agentschap te verbieden een overeenkomst inzake draagmoederschap op commerciële basis te regelen of te bevorderen. Elke publiciteit ten gunste van diensten voor draagmoederschap vormt een wanbedrijf.

Bibliotheek van het federaal Parlement

Draagmoederschap

dossier nr. 99 – 28.09.2005

De 'Human Fertilisation and Embryology Act 1990' regelt een aantal andere aspecten. Deze wet richt een instelling op, de 'Human Fertilisation and Embryology Authority (HFEA)', die o.a. belast is met het toezicht op de toepassing van het draagmoederschap, met name door vergunningen te verlenen aan klinieken of centra die behandelingen uitvoeren in het kader van draagmoederschap. Ook zorgt deze instelling voor de publicatie van informatieve documenten en gedragsregels. De wet bepaalt ook het wettelijk statuut van de moeder, van de vader en van de overdracht van het ouderschap.

De wettige moeder is diegene die is bevallen, dus de draagmoeder. Artikel 30 van de wet roept een procedure in het leven waardoor na rechterlijke controle en beslissing ('parental order') een juridische band kan worden geschapen tussen het kind en de wensouders. Een serie voorwaarden moet worden vervuld : zo moet het kind genen bezitten van minstens één van de wensouders. Indien dit niet het geval is, blijft enkel adoptie mogelijk. Verder moeten de wensouders gehuwd zijn en minstens 18 jaar oud, de initiële 'ouders' moeten instemmen met het vonnis tot overdracht van het ouderschap (die toestemming is enkel geldig als zij 6 weken na de geboorte van het kind wordt gegeven), enz.

De wet bevat ook een aantal wijzigingen van de 'Surrogacy Arrangements Act 1985' door elke schikking inzake draagmoederschap niet uitvoerbaar te verklaren.

In de 'Code of Practice', die regelmatig wordt geactualiseerd, formuleert de HFEA een serie aanbevelingen ten behoeve van de behandelcentra. Wat het draagmoederschap betreft, geldt de aanbeveling dit enkel in overweging te nemen als de wensmoeder om fysieke of andere medische redenen geen kind kan krijgen of indien het krijgen van een kind haar gezondheid zou schaden. De wet verduidelijkt ook uitdrukkelijk een aantal punten zoals b.v. de geboorteaangifte bij overdracht van ouderschap.

In 1997 werd een commissie belast met het onderzoek naar verschillende aspecten van draagmoederschap, meer bepaald de problematiek van de betaling (met inbegrip van de vergoeding) van de draagmoeder en de regeling van de overeenkomsten inzake draagmoederschap. Het eindrapport gepubliceerd in 1998 formuleert als aanbeveling de betaling van draagmoeders, maar niet de vergoedingen voor gemaakte kosten, wettelijk te verbieden. Deze vergoedingen moeten in de wet worden gepreciseerd. In dit rapport wordt ook aanbevolen dat alle instanties die betrokken zijn bij overeenkomsten inzake draagmoederschap een wettelijke basis zouden hebben en zouden geregistreerd zijn bij het ministerie van Volksgezondheid, dat bindende gedragsregels zou moeten opstellen. De Commissie stelt ook voor de 'Surrogacy Arrangements Act 1985' en sectie 30 van de 'HFEA 1990' te vervangen door een nieuwe 'Surrogacy Act'. Deze aanbevelingen werden niet gevolgd door de regering. Toch zal de 'Human Fertilisation and Embryology Act 1990' worden herzien na een openbaar onderzoek.

In Duitsland is draagmoederschap verboden. Enerzijds zijn de bepalingen inzake draagmoederschap opgenomen in de artikels 13a-d en 14-14b van de wet op bemiddeling inzake adoptie en het verbod op bemiddeling inzake draagmoederschap (AdVermi G) van 1989. De artikels 13a en 13b geven de definitie van een draagmoeder en van bemiddeling bij draagmoederschap. Tengevolge van art. 13c is bemiddeling voor draagmoeders verboden.

Openbare aanbiedingen van of vragen naar draagmoeders, inzonderheid via kleine aankondigingen in kranten, zijn verboden krachtens art. 13d. De sancties zijn bepaald in

Bibliotheek van het federaal Parlement

Draagmoederschap

dossier nr. 99 – 28.09.2005

art. 14. Het was de bedoeling van de wetgever draagmoederschap te verhinderen door reeds op het ogenblik van de bemiddeling verbods- en sanctiebepalingen uit te vaardigen. Anderzijds worden alle vormen van draagmoederschap veroordeeld in de wet van 1990 op de bescherming van het embryo (art. 1, al. nr. 7 EschG), te weten zowel de vrouw die haar genetisch kind draagt als diegene die een vreemd embryo draagt en die er voor de geboorte mee instemt het kind af te staan aan een derde of een koppel. De voorziene straffen zijn erg zwaar, daar er een gevangenisstraf tot 3 jaar mogelijk is voor al wie kunstmatige inseminatie of een embryo-overdracht verricht bij een draagmoeder. De draagmoeder en de persoon die het kind wil, zijn niet strafbaar (EschG§(3)2).

Bovendien zouden de contracten inzake draagmoederschap onwettig zijn volgens art. 134 van het Burgerlijk Wetboek. Ze zouden ook in strijd zijn met de goede zeden volgens art. 138 van het Burgerlijk Wetboek. Dit is het geval wanneer het contract een vergoeding voorziet, omdat het kind dan wordt beschouwd als koopwaar, maar ook omdat de waardigheid van het kind en zijn welzijn worden gecompromitteerd. Indien het gaat om altruïstisch draagmoederschap, zijn er toch reserves m.b.t. het welzijn van het kind, gelet op het feit dat de draagmoeder geen emotionele band kan aangaan. Deze zeer restrictieve wetgeving is een gevolg van de aanbevelingen in een rapport uit 1985 (rapport Benda) inzake ethische en juridische problemen n.a.v. nieuwe methodes van kunstmatige voortplanting. Zowel de werkgroep die het verslag opstelde als de Duitse geneesheren op het Congres verwierpen het draagmoederschap omwille van alle mogelijke nadelen voor het kind.

In Italië geldt de wet nr. 40 van 19 februari 2004 houdende regels inzake medisch begeleide voortplanting momenteel als de strengste in Europa. Artikel 4, 3° verbiedt elke heterologe vorm van medisch begeleide voortplanting. Dit sluit dus niet alleen het gebruik van gedoneerd sperma en eicellen uit, maar ook elke vorm van draagmoederschap. Enkel in vitro fertilisatie met eigen reproductief materiaal is toegelaten, en dan nog uitsluitend voor 'stabiele' heteroparen. De wet verstaat hieronder feitelijke koppels van gehuwde of samenwonende meerderjarige personen van verschillend geslacht, die potentieel vruchtbaar zijn en nog allebei in leven. De wet voorziet wel een (beperkte) terugbetaling van onvruchtbaarheidsbehandelingen.

Als reden voor het verbod op heterologe bevruchting wordt in de voorbereidende werken verwezen naar de ernstige gevolgen van zo'n ingreep, met name de grote risico's op ethisch-sociaal vlak en het risico op zware psychologische problemen zowel bij het kind in kwestie als bij de wensouders.

Overtreding van de wet wordt in artikel 12 bestraft met zware sancties: eenieder die gameten, vreemd aan het wenskoppel, gebruikt met voortplantingsdoeleinden, kan een geldboete oplopen tussen 300.000 en 600.000 euro. Elke die de handel in gameten, embryo's of draagmoederschap voert, organiseert of hier publiciteit voor maakt wordt gestraft met een gevangenisstraf van 3 maanden tot 2 jaar en met een geldboete van 600.000 tot 1.000.000 euro.

De Italiaanse wetgever heeft aan de pasgeborene ook het recht willen waarborgen om de identiteit van zijn verwekkers te kennen. Artikels 8 en 9 van dezelfde wet bepalen dat, wanneer er in weerwil van de voormelde verbodsbepalingen, toch een kind zou geboren worden uit een draagmoeder of via een andere verboden techniek (vb. gift van gameten of

Bibliotheek van het federaal Parlement

Draagmoederschap

dossier nr. 99 – 28.09.2005

van een overtalig embryo), dit kind niet 'uit X' geboren kan worden, en dat de vader het vaderschap niet kan weigeren. Het kind kan enkel het statuut krijgen van een wettig of natuurlijk kind van het koppel dat beroep deed op de medisch begeleide voortplantingstechniek.

Alle openbare en private centra die zich met medisch begeleide voortplanting bezighouden werden verplicht om alle diepgevroren embryo's, in hun bezit voor de inwerkingtreding van de wet, aan te geven bij het ministerie.

Een gevolg van deze strenge wetgeving is het 'proefbuistoerisme', dat steeds omvangrijker wordt. Koppels met vruchtbaarheidsproblemen zoeken hun heil in landen waar de wetgeving soepeler is, zoals Griekenland, Spanje en het Verenigd Koninkrijk.

In juni 2005 werd er in Italië een referendum gehouden over de vraag of de wetgeving inzake bevruchting al dan niet versoepeld moest worden. Minder dan 26 procent van de Italianen bracht zijn stem uit. Het referendum werd ongeldig verklaard, omdat de vereiste vijftig procent van de kiezers niet gehaald werd. De huidige wet blijft dus onverminderd van kracht.

Met de wet nr. 35 van 1988 (gewijzigd door de wet nr. 45 van 2003) was Spanje één van de eerste landen waar de medisch begeleide bevruchting wettelijk geregeld werd. In deze wet wordt enkel het klonen van mensen uitdrukkelijk verboden. Zowel kryo-conservering, gift van sperma, eicellen of een embryo, als ivf en transfer van embryo's worden toegelaten, terwijl het draagmoederschap niet expliciet verboden wordt.

Momenteel staat er in het Spaanse Parlement een wetsontwerp ter discussie betreffende de 'technieken voor begeleide menselijke reproductie', dat erg permissief is voor wat betreft verschillende aspecten van de medisch begeleide voortplanting. De belangrijkste doelstellingen van het wetsontwerp zijn : het eenvoudiger te maken voor koppels met vruchtbaarheidsproblemen om kinderen te krijgen, het onderzoek naar preventie en behandeling van erfelijke aandoeningen te verbeteren door de toepassing van fertilisatietechnieken en de bescherming en de informatie van de patiënten te verbeteren.

Krachtens het wetsontwerp is heterologe bevruchting toegelaten. Ook stamcelonderzoek wordt expliciet toegestaan. Onderzoek van het embryo vóór de inplanting is evenmin verboden. Genetische selectie van een embryo kan enkel wanneer de ouders reeds een kind hebben met een ziekte die genezen kan worden dankzij overeenstemmende stamcellen. Ook bevruchting *post mortem* is mogelijk. De vergaring van eicellen en sperma is wel strikt gereguleerd en moet gebeuren in gespecialiseerde en goedgekeurde instellingen.

Er zou een Nationaal register opgericht worden waarin de schenkers van gameten en pre-embryo's met reproductieve doeleinden opgenomen zijn, wiens confidentialiteit gewaarborgd is.

Beroep doen op een draagmoeder is echter streng verboden (artikel 10) en dit verbod wordt met effectieve sancties bekrachtigd. Elk contract waarin afgesproken wordt dat een vrouw een kind baart en afziet van de afstamming van moederszijde ten voordele van de contractant of een derde persoon, is van rechtswege nietig, ongeacht of het contract pro bono afgesloten werd of tegen een bepaalde prijs. Hoewel er in de memorie van toelichting bij dit wetsontwerp wel uitgebreid uitgewijd wordt over de argumenten die ten grondslag liggen aan het al dan niet verbieden van de overige technieken voor begeleide menselijke

Bibliotheek van het federaal Parlement
Draagmoederschap
dossier nr. 99 – 28.09.2005

reproductie, wordt er met geen woord gerept over de onderliggende redenering betreffende het verbod op draagmoederschap.

De afstamming van kinderen die toch geboren werden uit een draagmoeder wordt bepaald door de bevalling. De biologische vader behoudt de mogelijkheid om, conform de algemeen geldende regels, het vaderschap op te eisen.

Indien het wetsontwerp, een initiatief van de regering Zapatero, goedgekeurd wordt, zal de nieuwe regeling begin 2006 van kracht worden.

B. Vansteelandt

Bibliotheek van het federaal Parlement
Draagmoederschap
dossier nr. 99 – 28.09.2005

BELGIË

Wetgeving

Contractenrecht

Artikels 6, 1108, 1128, 1131 en 1133 van het Burgerlijk Wetboek

Afstamming

Artikels 312 tem 321 van het Burgerlijk Wetboek

http://www.just.fgov.be/index_nl.htm (rubriek geconsolideerde wetgeving)

Parlementaire documenten

Wetsvoorstel van 19 oktober 2005 tot het verbieden van zowel draagmoederschap waarbij de draagmoeder niet genetisch verwant is met het kind als draagmoederschap waarbij die genetische verwantschap wel bestaat

http://www.senate.be/wwwcgi/get_pdf?50334173

Wetsvoorstel van 20 juli 2005 tot aanvulling van het Strafwetboek met bepalingen betreffende de commercialisering van en de bemiddeling inzake draagmoederschap

http://www.senate.be/wwwcgi/get_pdf?50334087

Wetsvoorstel van 13 juli 2005 tot regeling van het draagmoederschap

<http://www.dekamer.be/FLWB/pdf/51/1941/51K1941001.pdf>

Wetsvoorstel van 5 juli 2005 betreffende het draagmoederschap

<http://www.dekamer.be/FLWB/pdf/51/1915/51K1915001.pdf>

Wetsvoorstel van 1 juli 2005 betreffende draagmoeders

http://www.senate.be/wwwcgi/get_pdf?50333968

Wetsvoorstel van 7 juni 2005 tot regeling van het draagmoederschap

http://www.senate.be/wwwcgi/get_pdf?50332215

Wetsvoorstel van 1 juni 2005 houdende verbod op de kinderhandel

<http://www.dekamer.be/FLWB/pdf/51/1823/51K1823001.pdf>

Wetsvoorstel van 12 december 2003 betreffende de draagmoeders

http://www.senate.be/wwwcgi/get_pdf?50333853

Bibliotheek van het federaal Parlement
Draagmoederschap
dossier nr. 99 – 28.09.2005

Rechtsleer

Les conventions de « mère porteuse » - Dossier de l'Institut Européen de Bioéthique (2005)

<http://www.amouretverite.org/fr/bioethique/documents/instances-europeennes/Mere-porteuse-IEB-2005.pdf>

Verslag

Advies van het Raadgevend Comité voor Bio-ethiek nr. 30 van 5 juli 2004 betreffende zwangerschap voor een ander (draagmoederschap)

<http://www.health.fgov.be/bioeth/nl/advies/advies-nr30.htm>

Bibliotheek van het federaal Parlement
Draagmoederschap
dossier nr. 99 – 28.09.2005

FRANKRIJK

Wetgeving

Code civil : articles 6, 16-7, 16-9, 311-9, 311-19, 339, 1128

www.legifrance.gouv.fr - rubriek « codes »

Nouveau Code de procédure civile : article 423

www.legifrance.gouv.fr - rubriek « codes »

Code pénal : articles L 227-12 à L 227-14

www.legifrance.gouv.fr - rubriek « codes »

Code de la Santé publique : articles L 1244-1, L 2141-5 à L 2141-6

www.legifrance.gouv.fr - rubriek « codes »

Rechtspraak

Arrêt de la Cour de Cassation du 13/12/1989

Arrêt de la Cour de Cassation du 31/05/1991

<http://www.courdecassation.fr/arrêts/arrêts.htm>

Bibliotheek van het federaal Parlement
Draagmoederschap
dossier nr. 99 – 28.09.2005

NEDERLAND

Wetgeving

Wetboek van Strafrecht : art. 151b en 151c
Wet op bijzondere medische verrichtingen : inz. Art.5 en 18
Besluit aanwijzing bijzondere medische verrichtingen
Planningsbesluit in-vitrofertilisatie
<http://www.wetten.nl>

Richtlijn hoogtechnologisch draagmoederschap
http://www.nvog.nl/files/18_hoog_draagmoeder.pdf

Burgerlijk Wetboek, boek 1, titel 11: afstamming, inz. Art. 198, 199, 200, 204
Burgerlijk Wetboek, boek 1, titel 14, afdeling 5 : ontheffing en ontzetting van het
ouderlijk gezag, inz. Art. 266
Burgerlijk Wetboek, boek 1, titel 12 : adoptie : art. 227 tem 232
<http://www.wetten.nl>

Parlementaire documenten – Vragen en antwoorden

Parlementaire vragen :
 vergaderjaar 2004-2005, nr. 14
 vergaderjaar 2003-2004, nr. 35
 vergaderjaar 1999-2004, nr. 613
 vergaderjaar 1994-1995, nr. 622
Parlementaire stukken : 25000, XVI, nr. 54, p.7 en nr.51
<http://www.overheid.nl>

Rechtsleer

Landelijk intake- en expertisecentrum hoogtechnologisch draagmoederschap
<http://www.draagmoederschap.nl>

Samenvatting van het proefschrift "De eerste logeerpartij: hoogtechnologisch
draagmoederschap in Nederland"
<http://www.freya.nl/frdrmpf.htm>

Bibliotheek van het federaal Parlement
Draagmoederschap
dossier nr. 99 – 28.09.2005

GROOT-BRITTANNIË

Wetgeving

Surrogacy arrangements Act 1985

<http://www.surrogacyuk.org/surrogacyact1985.pdf>

Human fertilisation and embryology Act 1990 (c.37)

http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1990/Ukpga_19900037_en_1.htm

The parental orders (Human fertilisation and embryology) Regulations 1994

http://www.opsi.gov.uk/si/si1994/Uksi_19942767_en_1.htm

The forms of entry for parental orders regulations 1994

http://www.opsi.gov.uk/si/si1994/Uksi_19942981_en_1.htm

Code of practice (6th edition) - uittreksels

<http://www.hfea.gov.uk/HFEAPublications/CodeofPractice/Code%20of%20Practice%20Sixth%20Edition%20-%20final.pdf>

Verslagen

Surrogacy- Report of the review team (October 1998)

<http://www.dh.gov.uk/assetRoot/04/01/43/73/04014373.pdf>

CBPP Surrogacy : arrangements and payments 2003

<http://www.bioethics.ac.uk/publications/surrogacy.pdf>

House of Commons - Science and Technology- Fifth report (extracts)

<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmsctech/7/702.htm>

Review of the Human fertilisation and Embryology Act-
A public consultation (2005)

http://www.google.be/search?q=%22surrogacy+arrangements+act+1985%22+site:uk&hl=fr&lr=&as_qdr=all&start=20&sa=N

Bibliotheek van het federaal Parlement
Draagmoederschap
dossier nr. 99 – 28.09.2005

DUITSLAND

Wetgeving

Gesetz zum Schutz von Embryonen

<http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/eschg/gesamt.pdf>

Gesetz über die Vermittlung der Annahme als Kind und über das Verbot der Vermittlung von Ersatzmüttern

Loi sur l'entremise en matière d'adoption et l'interdiction d'entremise en matière de mères de substitution

<http://www.bundeszentralregister.de/bzaa/adop005.html>

BGB art.134,138

<http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/bgb/index.html>

Bibliotheek van het federaal Parlement
Draagmoederschap
dossier nr. 99 – 28.09.2005

ITALIË

Wetgeving

Legge 19 febbraio 2004, n. 40, pubblicata nella *Gazzetta Ufficiale* n. 45 del febbraio 2004

<http://www.parlamento.it/parlam/leggi/04040l.htm>

Interessante links

www.genethique.org/parus/lettres/2004/lettre_avril.htm

Bibliotheek van het federaal Parlement
Draagmoederschap
dossier nr. 99 – 28.09.2005

SPANJE

Wetgeving

Ley 45/2003, de 21 de noviembre, por la que se modifica la Ley 35/1988, de 22 de noviembre, sobre Técnicas de Reproducción Asistida
http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/l45-2003.html

Ley 42/1988, de 28 de diciembre, de donación y utilización de embriones y fetos humanos o de sus células, tejidos o órganos.
http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/l42-1988.html

Ley 35/1988, de 22 de noviembre, sobre Técnicas de Reproducción Asistida
http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/l35-1988.html

Wetsontwerpen - Wetsvoorstellen

Proyecto de Ley 121/000039 de 13 de mayo de 2005: Técnicas de reproducción asistida.
www.congreso.es

Rechtsleer

PALMA, E., *In viaggio nell'Europa della provetta*, La Lente, 2005
<http://www.lalente.net/ambiente.php?codice=810>

Interessante links

www.20minutos.es/imprimir/noticia/21925

www.wunschkind.net/gesetze/spanien.html

VERGELIJKEND RECHT

L'établissement de la filiation maternelle et les maternités de substitution dans les états de la CIEC (2003)

<http://perso.wanadoo.fr/ciec-sg/Documentation/NotePMA.pdf>